

FELSEFE BÖLÜMÜ – SOFİSTLER DERSİ
DERS NOTLARI

GORGIAS (M.Ö. 480-380)

Eserlerinden bazıları: *Helen'e Övgü, Palamedes'in Savunması, Var-olmayan Üzerine veya Doğa Üzerine.*

Gorgias Tezi:

Birinci tez: Hiçbir şey var değildir.

Eğer bir şey varsa, o ya, a) var olandır ya da b) var olmayandır veya c) var olanla var olmayanın karışımıdır.

Bir şey b) var olmayan olamaz, çünkü var olmayan, var değildir.

a) bu şey, var olan olamaz, çünkü var olan var olsaydı, onun i) ya ezeli-olması, ii) ya bir şeyden meydana gelmiş olması veya iii) bunun ikisi olması gerekirdi.

i) Onun ezeli olması mümkün değildir, çünkü eğer öyle olsaydı başlangıcı olmaması gerekirdi. Başlangıcı olmayan şeyin ise sınırı yoktur. Sınırsız olanın ise yeri yoktur. Çünkü yeri olan bir şeyin dışında onu çevreleyen bir şeyin olması gerekir. Böyle bir şey ise sınırsız olmaz.

ii) Var olan, bir şeyden meydana gelmiş olamaz, çünkü o zaman onun kendisinden meydana geldiği şeyin ya var olan veya var olmayan olması gerekir ki bu önceki nedenlerden ötürü olanaksızdır.

iii) Var olan hem ezeli hem de bir şeyden meydana gelmiş olamaz, çünkü bunlar çelişkilidir.

İkinci tez: Herhangi bir şey var olsa bile, bilinemez.

Eğer zihnin kavramları gerçek değilse, gerçek düşünülemez. Bilgiyi oluşturan, gerçekliğe tekabül eden kavram, terim veya sözcükler değil, görünürlere gönderimde bulunan

FELSEFE BÖLÜMÜ – SOFİSTLER DERSİ
DERS NOTLARI

'sözcükler'dir. Bunlardan oluşan herhangi bir önerme tesadüfen gerçekliği yansıtırsa bile bu asla bilinemez ve diğer önermelerden ayırt edilemez.

Üçüncü tez: Herhangi bir şey bilinebilse dahi, bu bilgi başkasına aktarılamaz.

İnsanlar birbirleriyle dille iletişim kurarlar. Bu iletişim, şeylere gönderimde bulunduğu iddia edilen 'sözcüklerin' aktarılması ile gerçekleşir. Sözcüklerin anlamları, farklı anlam dünyalarında farklılaşır. Diğer bir deyişle, aktarılan eş biçimli semboller ya da aynı ses öbekleri olsa bile, aktaran – alımlayan uyumu hiçbir zaman tam ve eksiksiz değildir. Tam olsa bile, bu ilişkinin orijini yine gerçeklik değil, onun temsili olacaktır. Bu temsilin gerçekliğe uygunluğu ise hiçbir zaman gösterilemez / kanıtlanamazdır.

Özetle,

Birinci tez 'varlık'la ilgili, ikinci tez 'düşünme' ve 'bilgi' ile ilgili, üçüncü tez ise 'dil' veya 'iletişim'le ilgili probleme dairdir. Diğer bir deyişle, ontoloji – epistemoloji ve bunlarla ilişkili biçimde 'dil' problemi Gorgias'ın epistemolojik konumlanışını çerçevelemektedir. Bu çerçeve, nihilizm ve görelilik sınırını sıklıkla ihlal eden ve fakat sabit her iki alanda da sabit kalmayan bir devinim içindedir.

Hatırlatıcı not:

İnsan, dış dünya ile doğrudan ilişkisinde duyularını kullanır. Bu doğrudan deneyimleme sonucu elde ettiği veriler duyular olarak zihne aktarılırlar. Yani temelde dolaylı bir deneyim söz konusudur. Gerçeklik ile insanın bilgi adını verdiği ifadeler arasında daima bir 'algı perdesi' vardır. İnsan, 'algı perdesini' aradan çekerek, doğrudan 'Gerçeklik'i deneyimleyemez. Örneğin, bir elini sıcak suda, diğer elini soğuk suda belirli bir zaman tutan aynı insan, bir nesneye iki eliyle birden dokunduğunda, sıcak suda tuttuğu elinden nesnenin soğuk olduğu, soğuk suda tuttuğu elinden ise nesnenin sıcak olduğu verisini elde edecektir.

FELSEFE BÖLÜMÜ – SOFİSTLER DERSİ
DERS NOTLARI

Oysa dokunulan aynı nesnedir. Peki nesne kendisinde, yani ona dokunan ellerden bağımsız olarak sıcak mıdır yoksa soğuk mudur? Odada bulunan ve açık olarak görülebilen bir masa, çıplak gözle pürüzsüz ve düz görünür. Bir mikroskopla bakıldığında pürüzler, tepeler görülür. Mikroskoptan görünenin ‘daha gerçek’ olduğunu düşünme eğilimindeyizdir. Oysa daha güçlü bir mikroskop, bir önceki görüntünün gerçekliğini yanlışlayacaktır. Temelde yalnız gözle gördüğümüze güvenmiyorsak, mikroskop ile gördüğümüze neden güveniriz? Farklı görünen masalardan hangisi gerçek masadır?¹ Bu alanda kaldığı sürece, insan için gerçeklik, duyu verilerinden, görünüşlerden öteye geçemez. Düşünce tarihinden gelen bir alışkanlıkla, gerçekliğin değişmez bir düzenliliğe sahip olması gerektiği inancına sahip olan insan, görünüşlerin değişkenliğinin ardına geçmeye çalışır. Bunun için duylardan ayrılması gerekir. Duylardan ayrılan insan, duyları temel olsa da artık onlara konu olmayan ve olamayacak tasarımlar kurgular. Buna göre, dış dünyaya ilişkin gerçek, insanın ‘gördüğü’ nesne değil, ondan çıkarımla ulaştığı, ‘gerçek tasarımı’dır (Bu bağlamda ulaşılabilecek sonuçlardan biri de Gerçeklik’in *idea* olmasıdır: Gerçek, duylara konu olan görünüşün ardındaki, akıl ile kavranabilir olan *idea*’dır. Görünüştaki tüm duyum karmaşasının ardında, görünmeyen, fakat bilinebilir olan bir düzen vardır). Duyular, ‘Gerçek’e ilişkin doğruyu değil, yalnızca, görünüşe ilişkin doğruyu vermektedir (Bu yaklaşımda, ‘algı perdesi’nin gerisinde, insanı Özne yapan ve ‘algı perdesi’nin ötesi ile ayrımı sağlayan bir Töz olduğu varsayımı/ön-kabulü söz konusudur. Yani öznenin ‘algılayan’ ya da ‘düşünen’ olarak, onu dış dünyadan ayıran bağımsız, kendi gerçekliği vardır. Bu yaklaşım da felsefe tarihinde öznel gerçeklik sorununu açığa çıkarmıştır)

“Gerçek masa, eğer varsa, hiçbir zaman bizim dolaysızca bilebileceğimiz bir şey değil, dolaysızca bilinenden yapılan bir çıkarım olmalıdır. Buradan, çok zor iki soru birden doğar; yani (1) gerçek masa diye bir şey var mıdır? (2) varsa, ne tür bir nesne olabilir?”²

¹ Bertrand Russell, *Felsefe Sorunları*, s. 12.

² Bertrand Russell, *Felsefe Sorunları*, s. 13

FELSEFE BÖLÜMÜ – SOFİSTLER DERSİ
DERS NOTLARI

Doğruluk Genel olarak, bir önerme, inanç ya da kanaatin bazı temellere ya da ölçütlere göre veya bağlı olarak sahip olduğu doğru olma özelliği

Görecilik / Rlatativizm Genel olarak, kisten kişiye değişmeyen nesnel bir hakikat, herkes için geçerli olan mutlak doğrular bulunmadığını, hakikatin ya da doğruların bireylere, çağılara ve toplumlara göreli olduğunu savunan anlayış.

Nihilizm Epistemolojide, gerçek ve nesnel bir doğru bulunmadığı, bilginin bir yanılsamadan başka hiçbir şey olmadığı, her tür bilginin değersiz, göreceli ve anlamsız olduğu, hiçbir şeyin bilinemeyeceği, bilginin imkansız olduğu inancı.

İleri Okuma Önerileri:

Ahmet ARSLAN, *İLKÇAĞ FELSEFE TARİHİ, SOFİSTLERDEN PLATON'A (Cilt 2)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ahmet CEVİZCİ, *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, ASA Kitabevi.